

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto. \$3.00 za pol leta. \$1.50 za četrti leta; za Chicago in okolico Cook Co., \$7.50 za celo leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$9.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year. Chicago and Cook County \$7.50 per year. Foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenarodenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oklepaju na primer (June 30, 1945), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Pono-vite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Moskovski proces proti Poljakom

Med vestmi zadnjih dni, ki so zanimale široke kroge najbrže v vseh deželah, so bila poročila o moskovskem procesu proti 16 Poljakom, ki so bili aretirani pred par meseci po sovjetski oblasti pod obtožbo "diverzionističnih" aktivnosti proti ruski armadi.

Vsi so imeli vodilne pozicije kot kabinetni člani poljske podzemne vlade, ki je vodila petletno podtalno vojno proti nacijskim okupatorjem; po ruski aneksiji spornega ozemlja vzhodno od Curzonove črte pa so se očitno obrnili tudi proti Rusom. Ta podzemna vlada je bila na Poljskem predstavnica legalne poljske zamejne vlade v Londonu in sta obe vsa leta tesno sodelovali druga z drugo.

Po razsulu stare polfašistične vlade so sestavile ubežno koalicijsko vlado štiri protirežimske stranke—kmetijska, socialistična, demokratska in katoliška delavska stranka. Ta koalicija je pod nemško okupacijo organizirala tudi podzemsko vlado, ki je vodila podtalne boje proti nacijskim okupatorjem. V tem je bila tako učinkovita, da nacisti niso mogli dobiti nobenega kvizlinga med Poljaki, medtem ko so jih dobili po vseh drugih okupiranih deželah z izjemo Danske.

To omenjamo kot zgodovinsko dejstvo in v svrhu boljšega razumevanja. Vse te štiri poljske stranke so demokratično orientirane, obenem pa v večji ali manjši meri prežete z močnimi predsodki ali celo sovraštvom proti Sovjetski Rusiji. To sovraštvo med Poljaki je stano in ima korenine v več stoletni opresiji po carski Rusiji. Z ustanovitvijo neodvisne Poljske po prvi svetovni vojni se je pod Pilsudskijevim režimom to sovraštvo razvilo tudi v poljski imperializem na račun Ukrajincev, Belorusov in Litvincev, katerih je Pilsudski v zmagoviti vojni z boljševiki 1919 in leto pozneje z nasilno okupacijo Vilne priklopal okrog sedem milijonov v novo Poljsko. Vse to se sedaj bridko maščuje nad Poljaki. Toda vrni-mo se k zadnjemu moskovskemu procesu.

★ ★ ★

Ta proces je direktno povezan s tako zvanim poljskim vprašanjem, ki zastirpja mednarodno oziroma že več kot leto dni—sploh že več let—in ustvarja večjo napetost in konflikte med Rusijo na eni in Anglijo ter Ameriko na drugi strani. Deloma je tega kriva Rusija, deloma pa Poljaki sami. Na kateri strani je večja krivda, je boljše, da nismo sodniki, vsaj ne fanatični sodniki—saj še pokojni predsednik Roosevelt ni hotel biti, kajti, da je dejal, da še njemu niso znana vsa dejstva. Ampak človeška lastnost je, da smo v takih zadevah radi sodniki, lahko tudi zelo strogi in pristranski sodniki. Prav vsled tega je tudi v tej deželi že več mesecev toliko napetosti radi—poljskega vprašanja.

Nobenega dvoma ni, da si Rusija ne le samo želi, marveč tudi potrebuje prijateljsko Poljsko, s katero bo lahko sodelovala in na katerih tleh se ne bo ustvarjalo torišče za kakšne protiruske intrige. Za Rusijo je to važnega pomena predvsem radi Nemčije, katera tudi po tej vojni ostane ključ in srce Evrope. Prav Nemčija postane središče trenja med ruskim in anglo-ameriškim vplivom. In ker bo Poljska naravno mostišče za širjenje ruskega vpliva v centralni in zapadni Evropi, je prijateljska poljska vlada za Mosko vitalnega pomena.

Ampak tukaj je Stalin naletel na dvoje velikih zaprek. Na eni strani, kot že omenjeno, je na Poljskem ukoreninjeno staro sovraštvo do Rusije, kar ni nič čudnega, ker so dosti pretrpeli pod carsko Rusijo, katera jih je zatirala še z večjo naslodo kot Prusija in pozneje Nemčija. Na drugi strani se je Stalin odločil, da priključi k Rusiji oni teritorij, katerega je Lenin odstopil Poljski leta 1919 kot posledica poraza revolucionarne rdeče armade. S tem si je Stalin med Poljaki seveda nakopal še več nasprotnikov, in to predvsem v zamejni poljski vladi v Londonu in njenimi pristaši, ki so doma vodili podtalno borbo proti nacijem.

★ ★ ★

Ker je zadnja leta postajal prepad med Mosko in londonsko poljsko vlado vedno večji in ni bilo izgledov za zblizanje, se je Stalin odločil za formiranje provizorične poljske vlade iz komunistov in "realistov"—elementov, ki so iz tega ali onega razloga postali pristaši Rusije: nekateri zgolj radi oportunitizma, drugi, ker so v Rusiji videli svoje osvoboditelje izpod nacijske sužnosti. S prodiranjem ruskih armad na Poljskem je bilo slednjih elementov vedno več; njih število se je še bolj pomnožilo, ko je Rusija podprla lublinsko provizorično vlado v zahtevi, da je Poljska odškodovana za izgubljeni teritorij vzhodno od Curzonove črte na račun Nemčije—z delom Vzhodne Prusije, Gornjo Slezijo in Pomeranijo.

Lublinska vlada pa si je pridobila dosti pristašev med revnimi kmeti in bajtariji z naglo agrarno reformo—z razdeljevanjem veleposesev (razen cerkvenih) med nje, med delavci pa, ker je obljubila, da vlada prevzame vse večje industrije in banke (sličen program je pred par leti objavilo podzemsko gibanje). Poljski delavci, mali kmetje in bajtariji so začeli spoznavati, da Rusija ni tako slaba, ker lublinski vladi vse to dovoljuje—razdeljevanje veleposesev, podzavljenje industrij in razširjenje Poljske na račun Nemčije.

Na drugi strani je zamejna vlada izjavila, da je proti vključitvi večjega nemškega teritorija v poljske meje, ker bi to ustvarilo le nov notranji problem, katerega bi Poljska ne mogla prebiti—okrog 12 milijonov podjarmljenih Nemcev. Nastopila je tudi proti novi meji—Curzonovi—katera je določila jaltška konferenca. Z drugo besedo: prepad med Rusijo in zamejno poljsko vlado je postal še večji.

(Konec prihodnjič.)

Glasovi iz
naselbin

SEDAJ JE TREBA AKCIJE

Fontana, Cal.—Moj narodni čut mi veleva, da se oglašim v Prosveti s tem skromnim dopisom.

Zaman iščemo po naših časopisih ugodnega poročila glede Primorske, Istre in Trsta. Žal, da vse kaže, da bodo naši primorski rojaki zopet žrtvovani kot daritveno jagnje latinskemu sosedu.

Čitali smo, koliko gorja so pre-stali naši Primorci v zadnjih 25 letih pod italijanskim jarmom. Čitali smo o njihovi junaški borbi proti fašistom in tudi doma-čim izdajalcem. S pomočjo za-vezniškega orožja so zmagali nad krutim fašizmom. Niso se obo-tavljali iti v smrt, da z njo rešijo tujega jarma svojo rojstno zemljo. Da, sami so izgnali tujce s svoje zemlje, potem pa pride njih lastni zaveznik in jim reče: "Tukaj sem jaz gospodar, zato pokorno odložite orožje. Ako pa tega ne storite, potem si posledice pripišite sami sebi."

Obžalovati je, da se nahaja tu-di naš Washington na krivični strani ograje.

Torej Slovenci in Slovenke, or-ganizirajmo se v naši novi domo-vini kot ameriški državljani in zaeno rodoljubi rodu, iz katerega izhajamo. Darovali smo na tisoče in tisoče hrabrih in zdravih sinov in hčerk Stricu Samu. Mučimo se noč in dan v rudni-kih, livarnah, na kmetijah in v različnih tovarnah. Na ladjah na visokih morjih, na krvavih polja-nah in drugod se ne bojimo še tako velikih muk in posledic. Hrabro gledamo celo smrti v ob-raz, da se izkažemo vredni drž-avljanov naše nove domovine.

Jugoslavijo so fašistične in naci-istične zverine napadle brez pravega povoda in morile ljudi na debelo, ne oziraje se na starost in spol. To je vzrok, da so se naši bratje in sestre v Jugo-slaviji borili kot levi, prav tako naši sinovi tukaj v Ameriki in povsod, kjer koli se nahajajo. Borili so se in se borijo še ved-no s podvojen močjo za čast, pravico in svobodo vsega jugo-slavanskega ljudstva in ostalih Slovanov ter zaeno za svobodo vsega sveta, vstevši primorskih in koroških Slovencev.

Po mojem mnenju se ni gospo-da v Londonu in žal tudi v Washingtonu prav ničesar nau-čila iz preteklosti. Očitno je, da vidijo samo pristanišča, rudnike in bogate oljne vrelce, medtem pa so popolnoma slepi za pravice malih narodov. Očitno je, da an-gleški torijci vidijo samo denar, denar! Ta jim je Bog, pravica, pekel in nebesa! Delovno ljud-stvo jim je samo navadna živi-na, ki nima besede, temveč naj samo gara, da si oni lahko pol-nijo velike trebuhe.

Toda časi se spreminjajo in upati je, da bodo tisti, ki so na krmilu, spoznali, da se s časom in razmerami spreminja tudi ljudstvo. Čim prej to izprevidi-jo, tem boljše za nje, kajti ne-

premagljiva mornarica Velike Britanije izgublja svojo moč. V bodočnosti pridejo v poštev ae-roplani. Ali bodo angleški lordi varni pred modernimi raketnimi aeroplani in drugim modernim orožjem? Vse kaže, da se tega oni ne zavedajo, drugače se ne bi tako lahkomišno igrali kar naprej s to našo kroglico, po ka-teri tava prebivalstvo tega pla-neta.

Angleška reakcija in drugi imperialisti bi se morali zave-dati, da lahko povzročijo svetov-no katastrofo radi pristanišča kot je Trst, rudnika živega sre-bra v Idriji in železnice Trst-Dunaj. Primorsko ljudstvo bo sovražilo vse tuje vojake, ki bi z orožjem hodili po njih sveti zemlji proti njihovi volji.

Zgodovina je že večkrat doka-zala, da so se državniški na viso-kih mestih čestokrat zmotili in da so njih zmote rodile grozne muke za vse človeštvo. Dobro bi bilo, da bi London in Wash-ington malo manj upoštevala de-nar, temveč se naj bolj opreme-ta izreka, ki pravi, naj človek živi pošteno in pusti drugim po-šteno živeti. Tega se naj držita, ne pa tajnih naklepov, kdo bo bolj mezel kravo v Trstu in do-bival smetano bogatega idrijske-ga rudnika.

Idrijski rudnik živega srebra je drugi najbogatejši rudnik na svetu. Ali se imperialistom ce-de sline po tem rudniku? Ali naj jugoslovansko ljudstvo še nadalje umira za blagor tujega in laškega kapitalizma?

Ali je ljudstvo samo krivo te-mu? Ne, ljudstvo ni krivo kot celota. Ljudstvo dela tako kot najbolje zna. Imamo poštene ljudi na svetu in one, ki mislijo, da je polna možna glavni cilj v življenju. In ti nenasitni grabež-ljivci podkupujejo može posta-ve, ki navidez uče božji nauk, v resnici pa so hote ali ne hote hlapi krivičnega kapitalistične-ga sistema. Kapitalistični moloh pa ni nikoli nasičen, zato hujska zemljana proti zemljanu, da drug drugega smrtno zasovraži-ta, potem pa zaposli raketirje, da obsodijo poštene in dobro-hotne učitelje po nedolžnem na smrt.

Kdo se ne spominja, kako so omrežili Toma Mooneyja in Sac-co-Vanzettija? Tudi Kristus je bil po nedolžnem obsojen na smrt in pribit na križ, ker se je predzrnil nastopiti proti tedar-nim mogotcem in pognal golju-fe iz templja.

Mogoče sem izrekel katero be-sedo preveč ostro, toda čutim, da ne delam nikomur krivice, kajti fakt je, da bi gotovi me-šetarji zopet radi zaslužili slo-venski narod in si polnili svoje mošnje na njegov račun.

Kako pa je z našo organizaci-jo SANS? Ali ste poslali odbor oz. zastopnike v Washington, London? Ali ste poslali resolu-cije različnim uradnikom, sena-torjem in drugim, ki so na odgo-vornih mestih? Kaj pa naši klu-

bi, društva in posamezniki? Ne pozabite, da je čas kratek in kmalu se bo vršila konferenca velike trojice v Berlinu. Sedaj je treba akcije, sedaj moramo delati dan in noč, da dosežemo naš cilj. Darujte mal dar do-movini na altar. Primorci, ali ste otrpneli? Ne podajmo se! Pomis-lite, če bi mi morali iti skozi strašne bitke, kot so morali naši rojaki v stari domovini.

Toliko so trpeli naši rojaki, sedaj pa se jim nič drugega ne obeta. Pomagajmo jim! Vsi na plan z resolucijami. Naše orga-nizacije naj dajo navodila in na-slove različnih predstavnikov, senatorjev, da bodo naši ljudje vedeli, kam poslati resolucije in proteste. V teh kritičnih časih, ko gre za biti ali nebiti primor-skega naroda, se ne smemo bati stroškov. Oni se niso obotavlja-li in dali so svoja življenja za svoje ideale, sploh vse, kar so imeli, zato se tudi mi ne smemo bati za denar.

Ob enajsti uri je potrebno, da strnemo svoje moči! Kaj pa na-ši uradniki podpornih organiza-cij? Organizacije, klubi in po-samezniki morajo bombardirati državniške in druge odgovorne osebe z resolucijami. Ako ne znate sami spisati resolucije ali telegrama, stopite k sosedu in vam bo pomagal. Potrebno bi bilo pojasniti primorsko vpraša-nje tudi po radiu. Zbudite se v New Yorku, Chicagu in Clevelandu! Svet naj sliši naš glas in—tudi London! Primorski narod vas prosi, pojdite na čelo!

Mike Missouri.

PISMO IZ FRANCIJE
IN KROŽKOVA PRIREDBA

North Chicago, Ill.—Prejela sem pismo od sestre, ki se naha-ja v Algrange-Moselle, Francija. Pismo je bilo datirano 28. mar-ca, jaz pa sem ga prejela dne 29. maja. Torej je vzel dva me-seca, da je dospelo sem. Pismo se glasi:

"Draga sestra!
Po petih letih mi je zopet mo-góče pisati. Mi smo še vsi zdravi, kakor tudi pri sestri. Bili smo ves čas vojne tu in vojska je šla dvakrat čez te kraje. Imeli smo posebno srečo. Nič se nam ni zgodilo in tudi lačni se nismo bi-li, ker doma pridelujemo večji del živeža. Samo za obleko in obutev je težko. Tudi doma v Jugoslaviji so bili še vsi živi do lanskega avgusta. Ata še živi in je sedaj star 85 let. Vsi trije bra-tje so pri vojakih, toda ne vem ali so v italijanski ali partizan-ski vojski. Drugi dve sestri sta tudi živi in se nahajata v Ljub-ljani.

Majša sestra Vikca pa je zelo nesrečna. Nahaja se že tri leta v koncentracijskem taborišču in se ji strašno hudo godi. Nemci so požgali njen dom na Jesenicah in ustrelili njenega moža in nje-gove tri brate, dočim so njo in njenege petletnega sinčka odep-ljali. Otroka so ločili od nje in ga poslali v neko drugo taboriš-če. Radi nje smo prestali veli-ko žalosti in nimamo nobenega upanja, da bi bila še živa, kajti ona je bila obsojena na smrt." Tako je pisala moja sestra.

Šele sedaj bomo izvedeli od naših ljudi, kaj vse so pretrpeli v tej strašni vojni. Nacisti niso prizanesli niti nedolžnim otro-kom. Samo pomislimo, koliko je moral pretrpeti 5 let star deček proč od svoje matere! Na tisoče otrok so Nemci odpeljali in jih ločili od njihovih mater. Kje so te uboge sirote, danes nihče ne ve. Mogoče so na gredi med tistimi okostnjaki, ki smo jih vi-deli v kinu in časopisih.

Večkrat premišljam, kako se kaj počutijo ob takih grozodej-stvih tisti slovenski odpadniki, ki so o vsaki priliki pokazali, da ne marajo biti Slovenci, pač pa so mislili, da so nekaj več, če so znali nekaj nemških besed, a do-stikrat še slovenski niso znali dobro govoriti in pisati.

Kaj se bo zgodilo s temi ubo-gimi političnimi ujetniki? Neka-teri bodo toliko srečni, da bodo prišli domov živi, toda njihovo zdravje bo gotovo rahlo in mno-gi nimajo ne doma in ne svojih družin.

Ob tej priliki želim tudi malo opisati naš izlet v Chicogo dne 13. maja. Bil je pravi pomladan-ski dan in zbrali smo se pred Slo-venskim narodnim domom. Vsi so bili tam ob pravem času. Ob devetih zjutraj nas je bus odpel-ljal proti Chicagu. Ob desetih smo se odpeljali iz Waukegana. Imeli smo dosti zabave in vsi

V državi Arkansas, kjer pretežna večina državljanov nima v iline pravice vlad volilnega davka, so v modi take volilne sk-njice kot jih kaže senator Tunnell, ki je kot načelnik senatne pr-lakave odkril celo vrsto volilnih nerednosti. V južnih državah politična demokracija na zelo šibkih nogah.

smo govorili naenkrat. Mlada dekleta, ki so na programu nasto-pila kot perice, so imela s seboj majhne škafe in spretnosti jih je vprašal, ako gredo malo po-čistit v Chicogo. To je bilo na koše smehe.

V dvorano SNPJ smo prišli ob dvanajsti uri. Tam nas je čakalo več članov Perfect Circle in vo-diteljica Ann Sannemann. Naj-prvo smo se malo umili, nato pa so nas poklicali v spodnjo dvora-no, kjer je bilo vse lepo priprav-ljeno. Mize so bile dekorirane in pri vsakem krožniku je bil moder ključek z napisom "Wel-come." V kuhinji pa smo videli našo Waukegančanko Mary An-dres-Dobrovolc. Ona in več nje-njih pomočnic so nam pripravile jako okusno južino, potem pa je voditeljica Ann Sannemann predstavila voditelje in pomoč-nice, nato pa je k besedi pokli-cala gl. predsednika SNPJ V. Cainkarja in mladinskega rav-natelja M. Vrhovnika. Oba sta poudarjala, da so te vrste prired-be jako dobra reklama za naše organizacije, posebno pa med mladino. Izrazila sta željo, da se bi take priredbe vršile vsako le-to, če je le mogoče.

Čas je hitro tekel in morali smo se podati v zgornjo dvorano, da so se otroci pripravili in opravi-li za nastop. Prva polovica programa je bila v slovenščini in izvajali so jo otroci iz Wauke-gana, krožek št. 24 SNPJ, drugo polovico pa so izvajali člani krožka št. 26 iz Chicaga. Ves program je bil imeniten.

Na tem mestu se v imenu krož-ka št. 24 SNPJ zahvaljujem vsem za postrežbo in izkazano vljud-nost. Upam, da bo ob priliki po-novno prirejen sličen program, kajti s takimi priredbami bomo gotovo obdržali našo mladino v naši veliki SNPJ.

Rose Koncila.

OB 28-LETNICI SLUŽBO-
VANJA NA POULIČNI

Cleveland, O.—Na 13. junija je poteklo 28 let, ko sem vložil prošnjo za motornika pri tedar-nji Cleveland Railway Co. na Cedar ave. in 107. cesti. Tedaj nisem niti sanjal, da bom ostal v Clevelandu 28 let. In menda se ne bi zgodilo, ako ne bi bila moja pokojna Anna privandrala za menoj z dvema sinčkoma. Ako bi dobil za vsako miljo cent, kolikor sem jih prevozil po ulicah St. Clair, East 105th, East 79th in Superior ave., bi sedaj lahko daroval mnogo stotakov za SANS.

"Ti imaš lahko delo," ti na-vadno reče Urška ali Miha. Ka-ko je lahko, vam bom danes ma-lo razložil. Če hočeš, da boš sposoben delavec na poulični, moraš paziti, da ne boš naredil preveč škode onim, ki te uposi-jo. Védi, da je to drugačno delo od kovaškega ali pa zidar-skega. Prvi tolče po železu, drugi po opeki in ne dobita od-govora. Na poulični pa imaš opraviti z ljudmi in nekateri so jako živi, drugi samo napol, tretji pa zivi mrlič. Naletiš pa tudi na take, ki so po Darwinovi teoriji podobni opicam in spada-jo v Lincoln Park v Chicagu, ali pa v Brooksde v Clevelandu. Torej moraš biti jako previden z njimi, ki zacvilijo še preden se

jih dotakneš. Lahko si je pre-stavljati, kaj bi se zgodilo, ako bi ravnal z njimi po kovaško.

Marsikateri potnik ti zabre-va v obraz: "Til see my lawyer. Ti menda smatrajo, da ima po-ulična družba zadosti denar-za to lahko plača. Namenil se se, da povem nekaj takih to- in nezgod za časa mojega 28-letnega službovanja.

Prvi dan, ko sem vozil sa-po ulici (poprej sem se vež-devet dni), sem imel takoj di-nezgod in moral sem spisati po-rt. Neki avtomobilist mi poškodoval takozvani "fender" neki deček pa je zavil s bicikle pred poulično. Voz ga je si-podril, ali poškodovan ni bil, ki sem takoj ustavil. Torej ta-zadeve nekateri smatrajo za o-lenkost. Povedal bom le o v-likih, radi katerih so nasto-tožbe.

Menda pred 16 leti je ne-ženska iztopila s poulične Lake Shore Blvd. in 147th st. si zlomila nogo. S spreved-rom sva poskrbela, da je bu-takoj odpeljana, kamor je želel Opisala sva, kako se je zgodila nesreča in poskrbela za prie- so videle nezgodo. Čez tri le-ta sva bila klicana na sodni kot prič. Ženska je tožila dru-go za \$25,000, družba pa ji ponudila samo \$600. Njen ad-vokat je nameraval krivdo zv-niti name, češ, da sem pogno-poulično predno je ženska i-stopila.

Ko smo bili pred sodnikom po-rotniki, me je advokat lep in zvito vprašal: "Mister Bar-ba, ako ne bi potožnil za vrv spre-vodnik, ampak neko drugi to-vam dal signal, ali ne bi pognal poulično?" Jaz pa sem mu od-govoril: "Je nemogoče, ker to-je električni zvonec in ne mor-nihče blizu razen sprevednika. Nato pa je vprašal: "Ali je 'a buzzer'?" Jaz: "Ne, to-pravi električni zvonec."

Sodnik se je nasmešnil, po-rotniki prav tako, advokat pa je zarzel in izgubil bitko. Tožile-ljica ni dobila niti centa.

Dne 22. februarja l. 1928 je bil led po cesti. Vozil sem St. Clairju mimo 18. ulice. V nasprotni smeri, nedaleč od po-ulične, je vozil tovorni avtomobil. Nenadoma se pojavi avto-mobil in prehitelav tovorni av-to, toda mu je spodrsnilo po le-deni cesti in zaletel se je narav-nost v poulično. Ako je ne bi hitro ustavil, bi bili ubiti v avtu dve ženski. Avto se je zaril pod poulično in vžgal se je stroj-ki je povzročilo, da so zgorele tudi električne žice in poulični so morali riniti v remizo.

(Dolje na 8. strani.)

Slovenski vodniki in preroki

Dr. Ivan Lah

(Nadaljevanje)

Anton Aškerc (1856-1912)

Aškercovo ime izgovarjamo navadno vzporedno z Gregorčičem, kar imata oba pesnika mnogo skupnega: izhajata iz istih razmer, oba sta bila duhovnika, usojena je bila njima ista življenska pot; oba sta glasnika prebujajočega se slovenstva in slovanstva in drug v drugem spopolnjujeta, tako da tvorita našo pesniško družino, ki predstavlja slovensko pesništvo te dobe pred svetom. Vendar je med njima mnogo različnega.

Tudi Aškerc je vzrastel na naših planinah ob reki Savinji, ki se prelija od Celja do Zidane, in je prebival na ozki soteski med strmimi griči in se izroči savijskim valovom, da jo odnese s seboj na slovenski jug. Zadržal se je pri Zidanem mostu, ki je bil v bližini vasi Glogovca. Njegov oče je imel koč, ki pa mu je bila prodana.

K sreči rojstni dom pesnikov ni prešel v tuje roke, ampak ga je kupila teta Agata, ki je služila v pokopališču kot postrežnica in si je prihranila nekaj denarja. Ta "teta Ajta" ima v življenju našega pesnika precej pomena: ona je poskrbela, da je odel v šolo in ga je podpirala, dokler ni nove maše pel. Zanimivo je, da se Aškerc svoje mladosti in svojega domačega kraja v svojih pesmih nikjer ne spominja in ne toži po njem. Vendar je gotovo, da nosi vsak človek s seboj v življenje svojo mladost in tudi on je odnesel s seboj spomine na Savinjo, na stare zgodbe in na razvaline, ki jih je videl po gričih naokoli.

Gimnazijo je Aškerc študiral v Celju, zgodovinskem mestu celjskih grofov, kjer so stare razvaline budile njegovo zanimanje. Vsled razmer in najbrž tudi na željo tete Agate je vstopil v bogoslovje v Mariboru in leta 1881 odšel na prvo službo v Podsedo. Dočim se pri pesnikih navadno zgodaj pojavlja njihova pisateljska talent, nimamo pri Aškercu do tega časa nikakih znakov bodočega velikega pesnika. Šele iz Podsedre je poslal za "Ljubljanski Zvon" svoje prve pesmi pod imenom Gorazd. In kakor pri Gregorčiču, tudi v njih takoj zazveni odpor proti tujstvu, a obenem tudi obsodba naše lastne slabotnosti:

Kjerkoli sonce sije tod, na nekdanje prebivalce rod.

Sedaj tod tujec žiri se, otabno nam šopiri se.

Premehki pač mi bili smo, da zemljo mu pustili smo.

Tedaj pa je nastilnil naš pod jarem vponjati tilnik naš.

To je drugačna pesem nego Gregorčičeva. Bolj nego tujec obsoja pesnik nas same. In takoj tu se začne pojavljati njegova krepka, borbena, skoraj trmasta narava, ki je glavna poteza Aškercovega dela in boja. Pesnik je gotovo sam videl po raznih krajih Stajerske, kjer je služboval, kako malo odporne sile je bilo v Slovencih. Spoznal je svoj poklic: pesnik ne bode samo pesnik, bode mislec, bode borec, ki kliče na boj. Pesnik bode sejalec velikih, novih misli.

Kadi se njiva razorana, po brazdah seme seje kmet ... A mislec svoje misli seje, po duah živih seje jih.

In šel je sejat. Naša narodna njiva je bila takrat že močno razorana in treba ji je bilo krepkega, klenega semena, kajti odločilni boj za svobodo je bil še pred nami. Slovanstvo je vstajalo z močeno silo. Nastale so samostojne slovanske države na Balkanu, avstrijski Slovani so močno napredovali, v ozadju pa je rastla Rusija kot moderna država, ki je bolj pa kot duševna sila, ki je budila občudovanje Evrope. Zato je Aškerc upravičeno zapel svoj slovanski pohod: Mi vstajamo!

Ne vstajamo! Ni ljubo vam? Ne vstajamo gotovo v želje po svobodi, novo, več na drog nam spanja mrak,

življenje in zgodovino v svojih baladah in romaneh, s katerimi si je pridobil ime našega prvega epičnega pesnika.

Slika za sliko se vrsti pred našimi očmi. Tu vidimo brodnika na Savi, ki prevažata turške ogleduhe in jih zavoji sredi reke v vrtnice, da je rešen krščanski tabor. V baladi "Mejnik" stopa pred nami sosed Vid, ki nosi po smrti nazaj "kamen ta prokleti pač sto že let". "Nočna potnica" — kuga potuje preko Drave na drugi breg in plača čolnarju voznišino s tem, da prvega njega umori.

Tako se vrste prizori iz kmečkega življenja, ki jih podaja Aškerc v pristno svoji pesniški obliki. "Ljubljanski Zvon", ki je bil v tem času pod spretnim vodstvom prof. Fr. Levca središče našega literarnega dela, je prinašal Aškercove balade in romane vedno na prvi strani in čitatelj so nestrpno pričakovali novih umotvorov pesnika Gorazda.

Poleg pesmi iz kmečkega življenja je podajal Aškerc slike iz naše zgodovine, ki so razkrivale grehe in zmore naše preteklosti. Kako slavnostno zadoni bojni rog v "Svetopolkovi oporoki":

Rog odmeva bojni po Moravi, po državi kralja Svetopolka.

(Se nadaljuje)

manja za tega voditelja v Londonu in tudi na tem kontinentu. Življenje dandanes nekaj šteje predvsem onih, ki so na strani kapitala in Vatikana—drugi naj pa gredo v večno lovišče.

Da je klerikalec France Snaj —sovražnik jugoslovanskih partizanov in Tita—minister prejšnje zamejne jugoslovanske vlade v Londonu, zopet prišel do vladne pozicije v Jugoslaviji, je povsem razumljivo onim, ki poznajo politiko zapadnih velešil.

Po čigavi zaslugi je prišel v vladno zunanji minister Subasić —monarhist po prepričanju? Po Titovi prav gotovo ne. Zakaj je moral maršal Tito delati kompromise z Anglijo in Ameriko pri Trsta in Primorske? Zakaj se je belgijski kralj Leopold postavil po robu ljudstvu Belgie in hoče nazaj na tron, dasi so mu dali razumeti, da ga ne mara? Radiokomentator Raymond Swing je rekel, da brez ameriške in angleške vojaške pomoči Leopold ne more priti nazaj v Belgijo kot kralj, in če pride, se bo znal, po čigavi zaslugi. Ker Anglija ne mara ostati osamljena monarhija na evropskem kontinentu, je naravno, da si silno prizadeva upostaviti kralj kot močnega monarhij, ki naj bi služile predvsem njenim interesom in torijski imperijalistični politiki.

Čas bi že bil, da bi ljudstvo vendar sprevledlo in več ne verjelo v bajke in prevare onih, ki služijo sedanjemu obstoječemu sistemu ljudskega izkoriščanja, ker vedno bolj očitno se kaže, da kadar gre za ohranitev njihove oblasti ali bogastva, so pripravljene poslužiti se tudi najskrajnejših sredstev.

John A. Owens, član krajevne unije št. 600 UAW (CIO), je za svojo hrabrost, ki jo je pokazal zadnjega decembra v bojih v Siegfriedovi obrambni črti, dobil izredno službeno odlikovanje (Distinguished Service Cross). On je drugi zamorec, ki je dobil to odlikovanje. Na povratku domov v Detroit je bil deležen čestitk od W. G. Granta, predsednika krajevne unije v Fordovi tovarni River Rouge.

Kako je tam na severu?

Leta 1935 je gospod H. P. Smolka v Londonu dobil nenavadno vabilo. Ruski poslanik v Angliji ga je prosil, naj pride na čaj, kjer bo navzoč tudi profesor Oton Juljevič Smid, načelnik uprave severne morske poti.

Smidovo ime je bilo takrat že znano v znanstvenih krogih. Eno leto pred tem se mu je bilo prvič posrečilo opluti severno Azijo z ladjo, ki je imela potnike in tovore. Gospod Smolka je z veseljem sprejel vabilo. Kupil si je zadnji zemljevid severne Azije in s tem v žepu odšel na sestanek, iz katerega so se nepričakovano razvili dogodki, opisani v knjigi "40.00 AGAINST THE ARCTIC."

Ko je Smolka prišel do Kensingtonu Palace Gardens, je vprašal: ali je to sovjetsko poslanstvo? "V vratarjevem obrazu," pravi, "sem lahko čital odgovor." "To je rezidenca lorda Rotšilda; Rusi živijo v sosedni hiši." Človek si lahko zamisli obraz vratarja, ki je užaljen, ker more kdo zamenjati rezidenco lorda Rotšilda s sovjetskim poslanstvom.

Smolka je bil predstavljen dr. Smidu. Pričakoval je, da bo slišal romantične povesti o polarnih odkritjih, o razburljivih bojih na visokem severu, o najdbah in dosežkih znanosti v zadnjih nepremaganih skrivnostih narave. Namesto tega je Smid govoril o severu kakor je Rhold govoril o južni Afriki ali kakšen pionir iz osemnajstega stoletja o Ameriki kot deželi blaginje in obilju. Podal je svojim poslušalcem sliko bogastva in lepote, krasnejšo od sanj, sliko, ki mora postati resnična sedaj, ko se je človek obožoval z zadnjimi tehničnimi izumi.

"Ljudje mislijo, da je sever puščava, nesposobna za razvoj, brez koristi za človeštvo, nepregledna ledena samota. Temeljni se motijo. Mraz ni zapreka človeškim bivališčem. Zimska temperatura na severu navadno ne pade izpod 40 st. F. pod ničlo. Take temperature so precej navadne v drugih krajih Rusije, kjer so že davno industrijska središča, v Ukrajini, v Uralu. Najnižje temperature se sploh ne najdejo v arktičnih krajih; točka najnižjega mraza je le 90 milj od Ohotskega morja na daljnem vzhodu. Klimatični značaj severnih krajev se kaže v hladnih poletjih, ampak to se lahko potrpi. Celotno rastlino spoznavajo, da jih trajna sončna svetloba, ki ne pozna noči v času arktičnega poletja, odškoduje za hlad v avgustu. Krásne cvetlice rastejo na severu, vijolice, marjetice, po točnice, celo večje so kot tukaj, ker ne ustavljajo njih rasti nobena tema. To velja tudi za naše zeljenjake. Na severu dobivamo večje zeljenjake glave kot ob Volgi. Ljudje po naših severnih mestih jedo svežo zelenjavo in povrtnine, ki jih sade na prostem in v rastlinjakih, paradižnike, kumare, redkev, karfiolo. Sedaj eksperimentiramo s pšenico in ovsem. (Medtem ko je bila knjiga v tisku, so dosegli s pšenico, ki jo križajo z neko divjo travo, presenetljive uspehe.) Naš zemljepisni položaj zahteva, da obravnavamo oči proti severu. Vse severno obrežje Azije je naše. To je naša edina neodvisna obrežna črta. Polovico Severnega morja imamo in 6000 milj obrežja tega morja. Tam je premog, olje, zlato, srebro, platina, nikel in mnogo drugih dragocenih rud pod lenejših sredstev.

dom, izvrstne ribe in imeniten les—vse to bomo potrebovali.

Naša severna mesta se hitro razvijajo. Igarka, na primer, ima poleti 20.000 prebivalcev, trajno pa jih šteje dvajset tisoč. Njih življenje se ne razlikuje zelo od življenja drugih Rusov. Gledališča imajo in kinematografe, plesišča in restavracije, otroške vrtce in klube. Leta 1935 jih je obiskalo 40 tujih ladij, ki so prišle po les.

Misliti moramo na kulturno delo med domačini teh krajev. Pred revolucijo so že izumirali. Sedaj se zopet množe. Rešili jih bomo. Ko dobe moderne metode in produkcijska sredstva, se dvigne tudi njih kulturna višina. Oni bodo bodoči gospodarji tega velikega ozemlja.

Vsi moški in ženske, ki so šli na sever, soglasno slave njega lepoto, lepoto barv, lepoto oblik—pozimi in poleti. Tam ni boleznih, v zraku ni kili boleznih, idealen kraj za zdravilišča za je tične in za izletnike. Mi verjamemo besedi, s katero je ameriški raziskovalec Stefanson označil te kraje, "prijazni sever," ampak ne le da verjamemo, v resnici se sprijateljujemo s severnim svetom, oživljamo ga in življenje znanostno vanj."

Smolka je bil skeptičen. Prevečkrat je že opazoval tako navdušenje, ki se je zdelo razumljivo, pa je vendar bilo pretirano, in tako se mu je zdelo, da je menda tudi Smida njegov entuzijazem predaleč zapeljal, pa ga je vprašal:

"Gospod profesor, ali mislite, da bi našel človek, ki nima predsojda, pa tudi ne strankarskega lista, ki je tujec v polarni znanosti, enako sliko, če bi obiskal tiste kraje?"

Hitro mu je Smid odgovoril: "Zakaj pa ne greste in se ne prepričate sami?"

Kakšnih trideset ljudi je bilo v dvorani in—pravi Smolka—umakniti se nisem mogel. Prihodnje leto je bil v Moskvi.

Preden se je obrnil proti severu, je v Moskvi obiskal nekatero izvedenco. Prvi med njimi ne more biti osumljen, da je boljševik. Bil je general Umberto Nobile, katerega so Rusi rešili, ko se je ponesrečil na severnem ledu.

On mu je dejal o ruskih letalcih: "Verjamem, da so sijajni v miru in v vojni. Možnost pravičnega letanja ob obrežjih Severnega morja med nasebinami severne Sibiri je v otoki v Severnem morju je dokazana. Kar se tiče letanja preko tečaja, se mi zdi, da je to še nekoliko pre zgodaj. Na vsak način je treba še dovolj radijskih postaj v naj ožjem krogu okrog tečaja in pristanišč za silo. V ta namen se mora ta kraj še bolj raziskati. (Takrat še ni bilo odprave na severnem tečaju.) Dognati bo treba, ali ni še kaj otkov bliže tečaju, ki bi lahko služili za postaje. Potem pa težave ne bodo nepremagljive."

Vodopjanov, ki je prvi preletel kraj od Moskve do dežele Franca Jožefa, je dejal, da bo redno letanje preko tečaja mogoče tedaj, kadar bodo letala prikladna za letanje v stratosferi.

Iz Moskve je Smolka odpotoval v Krasnojarsk, kjer je centralna uprava severne morske poti. Kraj, ki se upravlja od tod, meri 772 tisoč četvrtin milj, četrtino površine Zedinjenih držav. Tukaj so uradi in tehnična baza novih arktičnih zračnih črt in vsled tega se prebivalstvo zadnje čase zelo hitro množi. Za sedaj imajo te severne črte predvsem velik strateški pomen in so važne za kolonizacijo severnih krajev, ki bi bila brez njih nemogoča. Letala vodijo ladje in ledolomce, tudi neizmerno pomagajo ribičem, ki so prej včasih po cele tedne zapravlili iščoč tulje, sedaj pa zvedo po radiju od letalcev, kje jih najdejo.

Na svojih potih je pisec knjige našel tudi razna domača plemena prav na robu Azije. Nekatera živijo še povsem nomadsko. Severni jelen je njih naj-

večje bogastvo, njih šotori so iz kože tega jelena, prav tako veččinoma obleka, pokrivala, obutala in neštete druge reči.

V enem kraju, kjer so pristali in hoteli počakati, da se razbline meglja, so jih domačini, ki so bili podobni Mongolom, vprašali, kdaj da pride zopet ladja in jim pripelje hrane in drugih potrebščin. "Prihranila nam je mnogo dolgega potovanja, odkar je začela prihajati predzadnje leto," so dejali. Severne jelene je poleti treba poslati visoko gor na sever, da se umaknejo komarjem, ki živijo, čim se v juniju začne zemlja odtajevati; in tedaj nimajo ljudje nobenih transportnih sredstev. Sedaj jim to ne dela več velikih skrbi, ker prihajajo "plavačice trgovine," motorne ladje z moko, čajem, piškoti, sladkorjem in raznim orodjem z morja dol po reki in ljudem ni treba nič drugega kakor zamahati z rokami v znamenje, da potrebujejo kaj, pa se ladja ustavi.

Šest in dvajset različnih plemen živi v severni Aziji. Sedaj štejejo okrog sto petdeset tisoč duš, a nekdanj jih je nemara bilo nekoliko milijonov. Doma so v teh krajih in ne žele si drugam. Od nekdanj so imeli nekakšne plemenske svete in vladali jih je naučila, da jih izpreminjajo v sovjetce. Dalje so jih naučili kolektivizirati svoje črede, kar ba je ni bilo težko. Vpliv šamanov, poganskih duhovnikov, pa pada bolj in bolj, ker jih mladi člani, ki se vračajo iz šol, smešijo in kažejo, da živijo le od plemenske nevednosti in praznoverja.

Kadar otroci dovrše domačo šolo, izberejo najbolj inteligentne in jih pošljejo v kakšno večjo sibirsko nasebino, kjer dobe več pouka v svojem jeziku in v rusčini. V vsakem oziru se jim daje prilika, da razvijajo svoje jezike. Listi izhajajo v samojedskem in jakutskem jeziku, mnogo ruskih listov pa ima nekoliko strani v raznih jezikih domačinov.

Bilo je proti koncu meseca avgusta, in od polnoči do dveh je bila že tema. V tem mraku ni natančno opazil, kam da vodi njega in pilota dekle, ki jima je imelo pokazati, kje bosta spala. Prišli so do neke ograje in tam jih je vojak z nasajenim bajonetom vprašal za propusk.

"Zakaj naenkrat zahtevajo naše papirje?" je vprašal. Dekle je odgovorilo: ker je to jetniški tabor.

"Kaj bomo spali v ječi?" Dekle se je nasmajalo na ves glas in pilot ga je podražil: "Kaj niste videli težkih verig, ki so jih nosili in straž s knutami, s katerimi so pretepali počasne jetnike na železniški progi?"

Smolka takrat še ni vedel, da so bili v kraju, kjer so gradili železnico od Dudinke ob reki Jenisej do Norilaka na tajmirskega polotoka, kjer so veliki rudniki. Drugo jutro po zajtrku je vprašal upravnika:

"Ali bi bili tako prijazni in bi me povedli po taboru?"

"Zal mi je, pa ni mogoče," je upravnik odgovoril.

Mislil si je tako ...

"Res nimam časa, ampak nič se vam ni treba bati," je nadaljeval upravnik. "Le pojdite in govorite z njimi uljudno in ne vprašujte preveč o njihovi preteklosti, pa vam ne bodo nič storili. In ne fotografirajte, ker ni dovoljeno."

Šel je torej sam. V neki batagari ni bilo v spodnjem prostoru skoraj nič ljudi. Po lestvah je prišel v nekakšno podstrešje. Tam je bilo 26 mož, trideset do štirideset let starih, umazanih in nepočesanih. Bili so neprijazni in so vpraševali, ali ma kaj vodke. Zunaj so drugi ljudje s posodami v rokah čakali pred odprto kuhinjo na svojo gorjo.

Tam je našel dekle od silno mlado, zaposleno v kuhinji. Vprašal jo je, kaj stori uprava z ljudmi, ki ostanejo v baraki in nočejo delati. "Nič," mu je odgovorila: "prej ali pozneje se naveličajo. Nekateri v enem tednu, drugi v enem mesecu. Malokdo izdrži vse leto. Ta ali oni bo prvič nemara delal le kakšno uro, ampak kadar začne, ne morejo več nehati. Z zaslužkom si lahko kupijo več hrane, tobaka in drugih reči ... Potem je pa čas, da se z njimi govori tako kakor razumejo. Temu pove upravnik, da je res talentiran, onemu da bi se lahko postavil z boljšim delom, velik kakor je. Dobiti morajo občutek, da je delo šport, pa gre. In železnica napreduje. "Tistim, ki se dobro obnašajo, se dovoli, da smejo poklicati svoje družine in tako nastajajo nasebine."

"Nič ni nenavadnega v tem severnem jetniškem taboru," pravi pisec: "kar mi je bilo novo, je velika in iskrena vera mladih upravnikov, da so res pionirji duš v puščavah duha teh tolovajev."

In njegov zaključek je sledeči: "Doma sem zopet v Londonu. Za menoj je pot skoraj dvajset tisoč milj v carstvo bodočnosti. Dovedla me je k raznim ljudem. Mnogo jih je navdušenih, polnih ljubezni in vere v svoje delo; nekateri se počutijo nesrečne ob enem največjih obratov zgodovine človeštva; večina jih je prijaznih in radi pomagajo, nekaj jih je ozkočrtnih in polnih predsodkov. Bilo je prav malo avventur tiste vrste, ki jo najdete v cenenih magazinih, ampak bilo je bogastvo romantike in vzpodbuje najvišje vrste. Videl sem veliko občno moč in ženo, bojujočih se s prirodo, nosečih zastavo človeške zmage v svet, ki se je zdel do včeraj kot nepremagljiva divja puščava."

—C. G.

Glasovi iz nasebin

(Nadaljevanje s 2. strani.)

Imel sem takozvani "run" in sem zapuščal Public Square ob petih popoldne, ko so prav pisarniški in drugi uslužbeni šli domov. Ustavil sem le na onih postajah, kjer sem dobil signal od prevodnika. Vozova sta bila namreč natrpana s potniki. Na 21. cesti so navadno čakale zamorke, ki so bile uspešne v neki pralnici. Sprevodnik ni dal signala, ali vozil sem počasi mimo njih. Ko sem mislil, da sem že mimo, sem zvišal hitrost, toda v tistem trenutku, je nekaj počilo, kakor da bi nekdo treščil s Fordom v zadnji voz. Sprevodnik je dal trikratni signal, kar pomeni, naj takoj ustavim. "Kaj se je zgodilo?" sem vprašal. "Mislim, da smo zadeli zamorko," je odgovoril sprevodnik.

Takoj sva izstopila. Zamorka je krvavela iz nosu, očes, ust in ušes. "Kaj se je zgodilo?" sem vprašal poleg nje stoječo zamorko. Odgovorila je, da je ženska pogledala, če prihaja polična in stegnila glavo iz vrst prav v voz, ki je vozil mimo. Ženska sva poslala v bolnišnico, čez štiri mesece pa sva bila klicana na sodišče. Do obravnave ni prišlo, ker se je zagovorila, da je stala na tiru in tako je tudi povedala preiskovalcu nezgod. Ko sem to slišal, sem povedal preiskovalcu nezgod, da je kaj takega nemogoče, kajti če bi stala na tiru, bi ji polična spodila noge in ne glavo. Zamorka je tožbo izgubila.

To je edina nezgoda, da je moja polična direktno zadela osebo. Vse druge nezgode so bile z avtomobili in s tepeži, katere bom omenil pozneje.

(Konec jutri)

Frank Barbič.

SEJA SANSOVE PODRUŽNICE

Chicago, Ill.—Člane in članice postojanke št. 25 SANS se vlijudno vabi, da se udeležijo redne mesečne seje, katere se vrši v torek dne 26. junija ob 8. zvečer v dvorani SNPJ.

Frank Alesh, tajnik.

IZ MODERNEGA SVETA

Spisal F. S. FINŽGAR

(Nadaljevanje)

Zvedel je, kako dober borec je Proscenc. Sam ni izvojeval še nobenega dvoboja in bo morada danes manj srečen, ko zagleda ostrino nasprotnikove sablje, ki bo hlepela po njegovi krvi. Spomnil se je še enkrat na Luci, kateri je pisal nocoj dolgo, dolgo pismo, ki ga ji vroči tajno Klešman, če pade ali če bi bil nevarno ranjen. In tedaj je zopet skoro zaželel velike rane, da bi s krvjo dokazal Luci, kako silno jo ljubi, kako resnične so njegove prislege. Ona bo brala pismo, njen ponos bo zmagan, padla mu bo v naročje in on bo srečen — — —

Proscenc je prišel na pozorišče miren kakor kip. Na obrazu je bilo nekaj oblačnega. Toda njegove misli so bile jasne, njegovi živci kakor ob pisarniškem pultu. Govoril ni z nikomer. Brki so bili grozno pobešeni. Ko je izvedel, da počakata še četrta ure, se je z dolgimi koraki oddaljil in sedel na parobek ob bajerju. V njem je bila voda mračna, skoro črna. Suho bičje je rastlo gostó po njem in gledalo v dolgih bilkah nad gladino. Pri izlivu je voda šumela monotono pesem čez pokvarjeni jez zapuščenega mlina.

Proscenc se je dobro zavedal, da vsak trenutek stopi pred sabljo človeka, ki želi njegovega poraza, ki bi zaviral če ga pobije na smrt. Ob tej misli se je nekoliko zgrozil. Šel je v boj s prepričanjem, da se vrne brez rane, da se izteče cela stvar kot pust šala. A sedaj mu je resneje ob srcu. Za to svoje prepričanje nima nobenega poročila in napačno je ravnal, da ni naredil doma nikake oporoke, da ni pisal vsaj materij — — —

Materij! Da, zadnje dni ni mislil na njo, dasi jo je tako pristno ljubil. Če pade—ubije ta pade tudi njo.

V njegovem srcu se je streslo in zatrepetalo nekaj svetlega, kakor bi se zamajal oltar na svetišču. Da, prav sedaj vstaja mati v revni koči. Ko se bo bil, tedaj bo ona klečala pri mizi in gledala v kot na podobe svetnikov in bo molila jutranjo molitev in molila bo tudi zanj — — —

Proscenc je čutil, da prihaja v njegovo dušo strah—ne strah pred bojem—strah, bojazen za mater. Podprl si je glavo, njegovo oko je obtičalo na žilavi desnici, kakor bi jo ogledovalo, če je dosti močna, da zmaga.

Četrta ure je preteklo. Sekundantje so osnažili prostor, odstranili dračje in par debelih kamenov, da se ne bi kdo spotaknil. Ko so izvršili še navadne poizkuse za spravo, so jima izročili sablji.

Ko je adjunkt prijel za ročaj, tedaj je izginilo vse iz njegove duše, kar bi ga vznemirjalo. Brki so se mu še bolj povsili, njegove oči so se skrile pod obrvi, kakor bi dva divja risa gledala iz zasede na plen. Postava se je vzravnala in zdela se je, kot bi zrastle za celo pest.

Seme je prijel sabljo in jo hitro stisnil. Čutil je, da se mu prsti tresejo.

Povelje za prvi natsop se oglasi.

Sablji se dvigneta, velikanška adjunktova roka se iztegne kakor železen kij. Konci sabelj se dotakneta. C-r-rink! Semenova sablja se je stresla.

Nato je zazvenčalo. Seme je navalil na adjunkta z divjo silo. Proscencu je izginila kaplja krvi z obraza. Umaknil se je za korak in se samo branil. Njegove oči so se vsesale na konico Semenove sablje. Iztegnjena roka pa je tkala s sabljo iz tisoč kolobarčkov tako gosto mrežo, da je ni bilo mogoče prodrati z nobenim udarcem. Jekla so zvenela in se krhala.

Seme je bil s silo obupanca, adjunkt je pa

študiral udarce in jih odbijal z lahkoto, kakor bi padala žoga na sabljo. Kar se nagne Proscenc naprej in se malce prihuli. Sekundanti so vsi hkrati imeli isto misel: Nadzornik je izgubljen! Tedaj je že zasičalo po vzduhu, krvava iskrica je šinila kvišku in Semenova sablja je ležala na pesku. Komaj pa se je pokazala iskra, se je že dvignila kijasta roka adjunkta in z vso silo zapodila sabljo—toda s ploskvijo—preko Semenovih bokov.

Med borilca so stopili sekundantje. Nikdo ni bil ranjen. Adjunkt je stal miren kakor bi bil prirastel na pesek. Seme je bil razburjen, da so se mu v kotih pri ustnicah prikazovale suhe pene.

Udarila sta v drugič. Sedaj se Proscenc ni ganil za las s svojega mesta. Po zraku je sicalo z večjim piskom, čuti je bilo Semenovo hrope in šum peska pod njegovimi nogami. Prijelo ga je, kakor bi zbesnel. Za noben pravičen udarec se ni menil. Slep je koval po nasprotnikovi sablji, ki je trepetala v najrazličnejših vijugastih črtah—hitrejših kakor misel. Ustnice je imel odprte in spodnja je v gnevu štrlela daleč naprej.

Tudi Proscencu so se stisnile ustnice in čisto izginile pod brke. Z enim udarcem bi bil lahko napravil pot svoji sablji do Semenove glave. Toda pi hotel. S tretjim, mojstrsko zapeljivim udarcem je treščil z vso silo v nasprotnikovo orožje, da je zaškripalo—Semenova sablja je ležala zopet v pesku, na njegovih bokih je pa zopet sedela težka ploskev Proscenceve sablje.

Nadzornik je zavilil in zaškripal z zobmi. Pograbil je sabljo, ki je ležala na tleh in se hotel z obupno besnostjo zakaditi na Proscenca. Sekundanta sta dvignila sablji in določila tri minute odmora. Seme se je tresel po vsem životu. Na obrazu so se mu nabrekle plave žile, po čelu mu je lil pot v gostih curkih. Stotnik Auber je zajel vode iz tolmana in mu jo ponudil. Pil je, da so se čuli veliki požirki—klotanje vode skozi grlo.

Adjunkt je pa stal, kot bi se vgreznil v pesek. Njegove obrvi so bile strašno namršene. Pobešena brka sta se na bradi stikala. Njegove oči so prežale in so se umaknile še dalje v koščene dupline. Obraz je bil še vedno brez krvi, sivkasto rumen. Dolgi lasje so se mu obesili v dveh šopih po čelu. Vedel je, še en nastop—to je bil njegov sklep. Vedel je pa tudi, da je Seme že popolnoma brez razsodnosti in da v divjem srdu lahko uniči njega in sebe hkrati.

Zato je še bolj poprijel sabljo, suhe mišice na roki so se vzvalovile, oko je stražilo sovražnikovo sabljo. Njegov sekundant mu je pošepetal: "Ne bodi bedak! Udari!" Proscenc ni trenil z očesom, ta šepet je zadel kakor ob skalo, ki ne čuti in ne sliši.

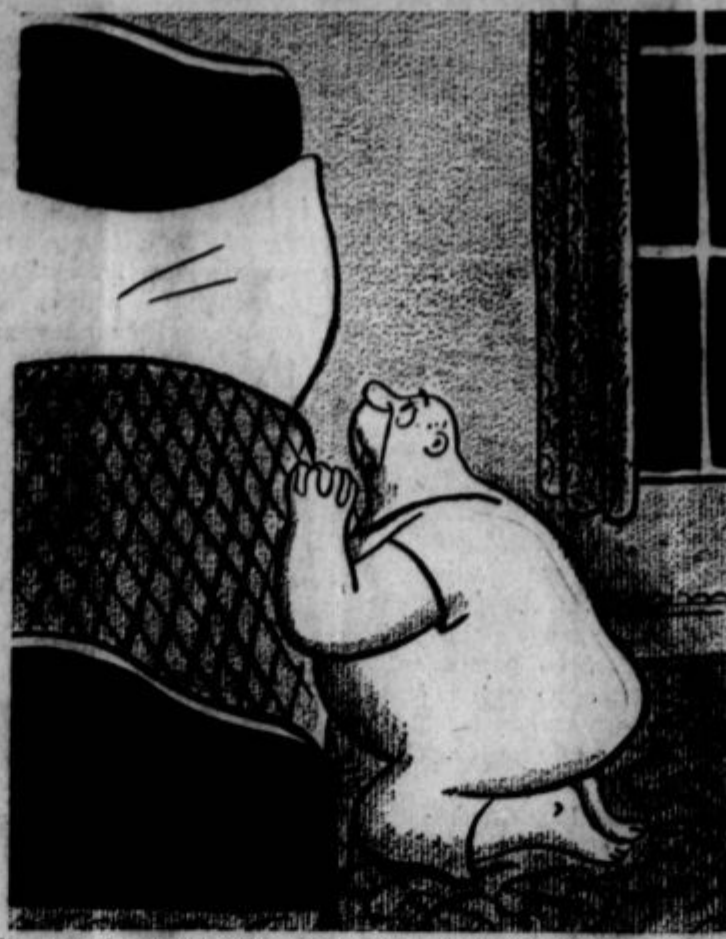
Zadnja sekunda.

Orožje je zazvenelo glasneje, in v zraku je žvižgalo od bliskovitih strašnih zamahov. Proscenc je z neizmerno silo udaril dvakrat po Semenovi sablji. Pri drugem udarcu mu je prebil mrežo na ročniku. Toda nadzornikova roka je bila tako trdno prirastla k sablji, kakor potopljenečeva, ki še mrtva drži kos odrtane vrvi in je ne izpusti, dokler ne razklene prstov troh noba.

Boj je postajal čedalje bolj obupen. Sekundanta nista mogla slediti vsem udarcem. Z očmi sta se spogledala in skoro hotela ustaviti to zdvijano borenje. Tedaj se je potihnil v hipu Seme do tal—kakor mačka. Adjunktu ni bila igrača zadati mu težak udarec. Toda ni hotel in čakal je, česar se je nadejal.

(Dalje prihodnjič.)

VRHNJA PLAST

Molitev reacionarja: "... da, da se unije klestijo med sabo ..."

s kakršnimi je reč vpeljala, izpremeniti že na dobro. Nekega jutra pa, ko sem bil z gospo Estefanijo še v postelji, so se začeli na vratih s ceste močni udarci. Služkinja je stopila k oknu, a že se obrnila in rekla:

O, pozdravljen njen prihod! Ali ste videli, da je prišla prej, nego je pisala pred nekaj dnevi?

Kdo je prišel, dekle? sem prašal.

Kdo! je odgovorila. Moja gospospodinja Dona Klementa Bueso. Z njo pa prihaja gospod Don Lope Melendez de Almdarez z dvema svojima služabnikoma, ter Hortigosa, gospejina družabnica, ki jo je bila vzela s seboj.

Blagor meni! se je oglasila tu Estefanija. Teci, dekle, in odpri jim! Vas pa, gospod, rotim pri vaši ljubezni do mene, da ne vzrožite in ne odgovorite namesto mene na nobeno besedo, ki jo boste slišali proti meni!

Jaz pa:

Kdo bi se prednil izgovoriti besedo, ki bi vas žalila, in to še vprico mene? Povejte mi, kake ljudje so to, katerih prihod vas je, kakor se zdi, tako razburil?

Ne zdi se mi umestno, da bi vam na to odgovorila, je rekla gospa Estefanija. Vedite samo, da bo vse to, kar se bo tu vršilo le navidezno, ter da ima vse neke prav posebni namen in pomen, za katerega boste izvedeli pozneje.

Vsako nadaljno izpraševanje je preprečila gospa Dona Klementa Bueso, ki je vstopila v sobo, oblečena v zeleno razosvilo z bogatimi zlatimi obšitki, v plašču iz istega blaga in z istimi obšitki, v klobuku z zelenim, belim in živoredečim perjem in z debelo zlato zaponko ter s finim pajčolanom, ki je pokrival polovico obraza. Z njo je prišel gospod Don Lope Melendez de Almdarez, v nič manj blesteči nego bogati popotni obleki.

Družabnica Hortigosa je bila prva, ki je izpregovorila, rekoč: Jezus! Kaj je to? V postelji moje gospe Done Klemente druga oseba, in še moškega spola! Ali se gode čudeži v ti hiši? V resnici, vse na glavo je postavila

gospa Estefanija, opirajoč se na prijateljstvo moje gospe!

Ne ugovarjam ti, Hortigosa! je odvrnila Dona Klementa. Toda jaz, jaz sama sem kriva, ki si nikoli ne bom znala izbrati svojih prijateljic, katere so mi prijateljice samo dotlej, dokler jim tako kaže!

Na vse to je odgovorila Dona Estefanija:

Ne bodite hudji, gospa moja, Dona Klementa Bueso, in bodite uverjeni, da ni brez skrivnosti, kar se dogaja v ti hiši! Toda to vem, da me prestanete dolžiti, čim boste vse razumeli, in da se potem vaše blagorodje tudi ne bo več pritoževalo!

V tem sem si bil jaz že oblekel hlače in jopič. Zdaj me je Dona Estefanija prišla za roko, me odvedla v drugo sobo in mi tako razodela, da si misli ta njena prijateljica privoščiti z gospodom Lope, ki je prišel z njo, majhno šalo, hoteč se z njim poročiti; šala pa da tiči v tem, naj bi on mislil, da je ta hiša in kar je v njej, vse njeno, pa da mu bo vse to zapisala v ženinovanskem pismu za doto. Na tem da ji ni veliko, če pride po poroki ukana na dan; zakaj veliko je bilo njeno zaupanje v ljubezen gospoda Lope. Potem dobim nazaj, kar je moje. A nihče ne bo očitel ne nje ne nobeni drugi ženski, če si pridobi časti vrednega soproga, pa bilo tudi s kako pretezo.

Jaz sem ji odgovoril, da je to, kar namerava storiti, že skrajni dokaz prijateljstva; in naj naprej vse dobro premisli, ker ni izključeno, da bo treba hoditi še po sodnijah, predno dobiva svoje reči nazaj. No, ona mi je odgovorila s tolikimi razlogi in mi navedla toliko uslug največje važnosti, ki so jo silile, da prijateljici ne odreče svoje pomoči, da sem naposled, čeprav nerad in proti svoji vesti, pristal na predloge Done Estefanije; posebno, ko mi je zatrdila, da bo prevara trajala samo osem dni; te pa da bova preživela v hiši neke druge njene prijateljice.

Oblekla sva se ona in jaz. Ona je potem stopila h gospe

Doni Klementi Bueso in gospodu Lope Melendez de Almdarezu, da se poslovijo od njiju, na kar je ukazala mojemu slugu, naj zadene kovčeg in gre za njo. Kar se tiče mene, sem tudi šel za njo, poslovil pa se nisem od nikogar.

(Dalje prihodnjič)

Razni mali oglasi

NA PRODAJ JE

145 akrov obsegajoča farma, rodovitna črna zemlja, raste vse. Proda se tudi pridelek vse posejano, vsi stroji in trektor. Proda se radi bolezni in pa ker so sinovi v vojni, sam pa nezmorem vsega obdelovati. Ca ceno in druga pojasnila pišite lastniku na naslov FRANK BRODLICK, R. 1, WEST OLIVE, MICH.

—(Adv.)

ZAPUŠČAM MESTO; rabim dober in čist avtomobil takoj. Plačam dobro. Kličite Juniper 7810.

DELAVEC V VOJNI INDUSTRIJI

želi dobro karo od privatne osebe. Plačam visoko ceno.

Kličite Kedzie 2868

JANITORS—HIŠNIKI

Dobra plača, popoldansko delo. Vprašajte superintendenta na: 8 South Dearborn Street

POTREBUJEMO ŽENSKO

za splošna hišna dela.

Tri odrasle osebe.

Svojo sobo, dobra plača.

Kličite BUCKINGHAM 3236

AUTOMOBILE POTREBUJEMO

Plačamo najvišjo ceno za vašo karo, brez izjeme v kakem stanju je.

Kličite SAGINAW 4884

Pridemo osebno k vam.

RADA BI IZVEDELA

kje se nahaja FRANK AHLIN, zadnja leta je bival v okolici Johnstowna, Pa. Ker mu imam sporočiti nekaj zelo važnega, ga prosim, da se takoj prikladi na moj naslov. Rojake prosim, da ga opozore na to. Mari Skoda, R. D. #3, Latrobe, Pa.

—(Adv.)

PONEDELJEK, 25. JUNIJA

Razni mali oglasi

Hotelske služkinje

in čistilke

STALNO DELO DOBRE DELOVNE OKOLIŠINE "Full" ali "part time," kakor želite \$92.00 na mesec. Oglasite se

EDGEWATER BEACH HOTEL v upošovalnem uradu 5357 Sheridan Road

Potrebujemo

ŽENSKO

za čiščenje uradov doli v mestu.

Vaša izbira 5½ do 8 ur delne noči. Šest noči v tednu. Plačas in pol za nad 40 urno delo

7 South Dearborn Street ROOM 1202

DELO DOBE HIŠNICE

"JANITRESSES"

ŽENSKO ZA ČIŠČENJE V VSEH DELIH MEST

Delovne ure od 5:30

popoldne do 12. ure zvečer.

Vojno nujna industrija.

Rabimo tudi

pomočnice v jedilnici

VPRAŠAJTE pri

ILLINOIS BELL

TELEPHONE

COMPANY

"EMPLOYMENT OFFICE"

ZA ŽENSKO

Street Floor

309 W. Washington

Street

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovanskem, češkem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne Cene zmerna, unijako delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTER

2857-59 S. Lawndale Avenue Chicago 23, Illinois TEL. ROCKWELL 4804

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in pristoje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člana ali nečlana \$6.00 za eno leto naročnina. Kot vsi člani še plačajo pri nasementu \$1.20 za eno leto naročnina. Če pa člani še plačajo pri nasementu \$1.20 za eno leto naročnina, se jim to pristoje k naročnini. Torej sedaj ni varstva, reči da je list predrag za člana SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo:—Vselej, kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročnika.

Cena listu Prosveta je:

Za Zdrav. države in Kanado \$6.00	Za Chicago in okolico je \$7.50
1 tednik in 4.00	1 tednik in 4.50
2 tednika in 3.00	2 tednika in 3.50
3 tednike in 2.40	3 tednike in 2.70
4 tednike in 1.90	4 tednike in 2.10
5 tednikov in 1.50	5 tednikov in 1.50
Za Evropo je \$9.00	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ, 2857 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$

1. Ime Čl. družine št.

Naslov

Ustavite tednik in ga pripisite k moji naročnini od sledenih članov moje družine:

2. Čl. družine št.

3. Čl. družine št.

4. Čl. družine št.

5. Čl. družine št.

Mesto Država

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

TRI NOVELE

Miguel Cervantes

Prevedel dr. Ivo Šoril

Prevara z ženitvijo

(Nadaljevanje)

Jaz, ki sem imel tedaj svoj razum v peti namesto v črepi, ker se me je bilo polastilo do nje toliko večje poželjenosti, kolikor ga je moja domišljija še podžigala tudi s pogledom na množino njenega imetka, ki sem ga videl že izpremenjenega v gotovino, sem govoril samo besede, ki so bile naravna posledica mojega uklenjenega razuma; češ, da sem blažen in presrečen, ker mi je nebo kakor po čudežu podarilo tako družico, da jo napravim za gospodarico svoje volje in tudi svojega premoženja—premoženja, ki ni tako majhno, da bi z verigo okrog mojega vratu in drugimi dragulji, ki jih imam doma ter z nekaterimi vojaškimi gala-oblekami ne presešlo več od dveh tisočev cekinov; je zadostno, da se lahko umakneva v vasio, kjer sem rojen in kjer da imam nekaj posestva, katero prišteto k nje-

nemu denarju in k iztržku iz pridelkov, bi nama nudilo prijetno in brezskrbno življenje. Zaključek vsemu temu je bil, da sva se sklenila poročiti. Oba sva se podvizala, da si priskrbiva potrebne listine, in v treh praznikih, združenih z veliko nočjo, sva bila oklicana, a četrta dan se je izvršila poroka.

Za pričo sta mi bila dva prijatelja in neki mladič, ki mi ga je ona predstavila za svojega bratrance in kateremu sem se jaz z vso prisrčnostjo takoj ponudil za zvestega svaka. Tudi to, kakor vse druge dokaze, moje ljubezni mi je moja nova žena plačala s tako črnim in zavratnim izdajstvom, da komaj o tem govorim. No, čeprav je vse to, kar pripovedujem, živa resnica, le ni nikaka spovedna tajnost, da bi moral kaj zamaščati. Moj sluga je prenesel kovčeg z mojimi reči v hišo moje žene. Pred njo sem vanj zaprl svojo dragoceno verigo, ji pokazal še tri ali štiri druge, čeprav ne tako velike, a vsekar iz vrstno izdelane, in tri ali štiri

zaponke različne vrste; razgrnil sem pred njo svoje svečanostne obleke in peresa ter ji izročil za hišne potrebe približno štiristo realov, ki sem jih imel pri sebi.

Šest dni sem živel od ostankov svatbe in se šopiril po hiši kakor reven zet v hiši bogatega tasta; stopal sem po razkošnih preprogah, spal na holandskih rjuhah, svetil si s srebrnimi svečniki, zajutkoval v postelji, vstajal ob enajstih, obedoval ob dvanajstih in ob dveh v sobani spet malo pozadremal. Dona Estefanija in služkinja sta mi stregli z enako vnemo. Moj sluga, ki sem ga doslej poznal za lenega in nemarnega človeka, se je izpremenil v poskočnega srnjaka. Če se je Dona Estefanija kdaj za hip ločila od mene, je bilo samo za to, da je hitela v kuhinjo, kjer mi je pripravila kako jed, ki mi je zbužala okus in oživljala tek. Moje srajce, ovratnice in rute so bile kar nekak nov Aranjuez cvetic, tak vonj po rožah in oranžnem cvetju se je dvigal iznad njih, vseh poskrabljenih s temi dišavami.

No, kakor pretečejo po časovnih zakonih celo najslajša leta, so pretekli tudi ti dnevi, v katerih je bilo videti—po takovdani skrbi in potrebi—da so se hoteli slabi nameni te ženske,

ANY BONDS TODAY? By Fibber McGee and Molly Illustrated by Hilda Terry

"—but when Harry said 'Let's for a stake in the country,' he meant 'Let's buy a War Bond.'"